

OD ISTOG PISCA

VELIKI PAD

GOLMANOV STRAH OD PENALA

MORAVSKA NOĆ

KRATKO PISMO ZA DUGI RASTANAK

NESREĆA BEZ ŽELJA

Peter
Handke

DRUGI
MAČ

MAJSKA POVEST

Preveo s nemačkog
Žarko Radaković

■ Laguna ■

Naslov originala

Peter Handke

DAS ZWEITE SCHWERT. EINE MAIGESCHICHTE

Copyright © Suhrkamp Verlag Berlin 2020
All rights reserved by and controlled through
Suhrkamp Verlag Berlin

Translation copyright © za srpsko izdanje 2020, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Za Rajmunda Felingera

Sadržaj

DRUGI MAČ

1. Zakasnela osveta	11
2. Drugi mač.	89
Drugi mač <i>izbliza</i> (Žarko Radaković)	149
<i>O piscu.</i>	163

A on im reče: A sada onaj ko ima kesu novaca neka je uzme, pa i putnu torbu; a ko ih nema neka proda svoju haljinu i kupi mač... A oni rekoše: Gospode, evo ovde dva mača. A on im reče: To je dovoljno.

Jevanđelje po Luki, 22, 36–38

1

ZAKASNELA OSVETA

„To je, dakle, lice osvetnika!“, rekoh sebi dok sam se tog jutra, pre nego što ću krenuti na put, gledao u ogledalu. Ta je rečenica iz mene izašla bezglasno, a ipak sam je artikulisao; tiho sam je izgovarao pokrećući usne prenaplašeno, kao da sam je sa svoje slike u ogledalu čitao, pa i učio napamet, jednom zasvagda.

Takva vrsta razgovora sa sobom zabavljala me je često, ne samo poslednjih godina, a u tom trenutku iskusio sam je kao nešto jedinstveno, a nezavisno od mene, i kao nešto nečuveno u svakom smislu.

Tako je progovorilo i pojavilo se ljudsko biće koje, posle toliko godina odugovlačenja, odlaganja, u međuvremenu i zaboravljanja, samo što nije izašlo iz kuće da izvrši odavno zakasnelu osvetu, istina

– možda – na svoju ruku, ali i u interesu sveta i za sveopšte dobro, ili pak samo – zašto „samo“? – radi zastrašivanja, a onda i buđenja javnosti. Koje javnosti? Pa te.

Neobično, pritom: dok sam tako u ogledalu posmatrao sebe, „osvetnika“, oličenje mirnoće i instance nad svim mogućim instancama, i možda sat vremena doslovce studirao naročito oči koje jedva da su ijedanput trepnule, postalo mi je teško oko srca, a onda me je, podalje od ogledala, podalje od kuće i kućne kapije, srce čak i zbolelo.

Moje uobičajeno razgovaranje sa sobom svaki put je obilovalo rečima, čak i kada je bilo ne samo bezglasno nego i sasvim bezizražajno, a osim toga – tako sam bar uobražavao – niko ga nije primećivao. Ili sam to izbacivao iz sebe kao vrisak, pošto sam bio sâm u kući, ujedno i – opet uobražavajući – sâm na nekoj prostranoj ledini, izgovarao sam ga radosno, ili besno, po pravilu bez reči, samo urlajući, pa najedanput vrisnuvši. Ali sada, kao osvjetnik, otvarao sam, razvlačio, pućio, zatezao, krivio usta, rastvarao ih, ostajući nem, kao pri nekom jasnom ritualu, reklo bi se odvajkada predviđenom, ali ne s moje strane, koji se s vremenom pred ogledalom odvijao u pravilnom ritmu. A iz tog ritma nastali su na kraju tonovi. Iz

mene, osvetnika, dolazilo je neko pevanje, pevušenje, pevušenje bez reči, preteće. Ono je i izazvalo taj bol u srcu. „Dosta je bilo pevanja!“, izdrao sam se na svoj lik u ogledalu. I on je smesta to poslušao i prekinuo svoje pevušenje, opteretivši srce, dakako, dvostruko jače. Jer sada nije više bilo povratka. „Konačno!“ (Opet vrisak.)

Napred, u osvetu koju ću sâm izvršiti. Prvi put posle deset godina, ja, koji sam se uvek samo tuširao, sada sam uživao u jutarnjoj kupki, a onda sam noge i ruke, jednu za drugom, uvukao u sivo-crno *Diorovo* odelo, prethodno na krevetu brižljivo rasprostrto zajedno sa svojeručno ispeglanom belom košuljom; na košulji, sa desne strane u visini kuka, izvezen je tamnocrni leptir, koga sam pomerio za palac iznad pojasa da bi se video. Putnu torbu, koja je sama po sebi bila teža od onoga u njoj, okačio sam o rame i izašao iz kuće a da je i nisam zaključao, kako sam običavao i pri dužim odsustvovanjima.

A pritom sam se pre samo tri dana, posle više nedelja lutanja severom unutrašnjosti zemlje, vratio u predgrađe u kojem sam bio stalno nastanjen, jugozapadno od Pariza. I prvi put me je nešto vuklo kući, mene koji sam, posle prevremenog, ako ne i naglog prekida svog detinjstva, zazirao od svake

vrste povratka kući, a o onome u mesto rođenja da i ne govorimo; da, zgražavao sam se svakog dolaska kući – osećao sam stege u telu, pa i sasvim dole, na izlazu iz creva – posebice tamo.

A ta dva-tri dana posle mog kasnog, ali ipak prvi put u životu ne „srećnog“ (ostani daleko od mene, srećo!) nego pre harmoničnog povratka kući, ojačala su mi svest da se nalazim na svom mestu, i to jednom zasvagda. Ništa više neće dovesti u pitanje moju nastanjenost, niti vezanost za ovo mesto. Bilo je to radovanje mestu, a ta i te kako postojana radost još se produžavala danima (i noćima) i za razliku od gotovo tri prethodne decenije, nije više bila ograničena na kuću i baštu, niti je bilo kako od njih zavisila, nego je važila samo i isključivo za to mesto. „Za kakvo mesto? Za mesto uopšte? Za neko posebno mesto? – Za to mesto.“

Mome neslućenom radovanju mestu, štaviše verovanju u to mesto (ili, ako hoćete, mome kasnom lokalpatriotizmu, onakvom kakav inače pre može da bude svojstven nekoj deci), išlo je u prilog to što je u toj oblasti upravo bio najavljen jedan od raspusta, mnogobrojnih tokom godine ne samo u Francuskoj, i to ne onaj dugi letnji, nego onaj oko Uskrsa, a ni on ne tako kratkotrajan, nego produžen sada, u toj

problematičnoj godini moje osvetničke povesti, za još nekoliko dana do Prvog maja.

Tako su se moja raznorazna odsustvovanja pobrinula da mesto bude udaljeno i svakog dana sve udaljenije, a u trenucima koji bi potrajali i čitav dan, čak i bez granica. Danima nema više onog iznenadnog dvoglasnog lajanja pasa iza živice, pri čemu bi mi se šaka trznula i, svejedno da li sam njome upravo ispisivao reči ili brojeve (na čeku ili poreskoj prijavi), jedna linija, koliko samo debela!, prešla bi preko čitave hartije, čekovne priznanice, čega li već. Ako bi pas ipak zalajao, onda je to bio jedan u daljini, kao nekad uveče u selu, a to je sada išlo u prilog svesnosti i osećaju za prostor po povratku kući, koji je u najmanju ruku predstojao uskoro.

U to vreme je napolju bilo malo ljudi; znatno manje. Kao da sam na ulici i staničnom trgu, inače često prepunim ljudima, do večeri sreo samo dva-tri čoveka, uglavnom nepoznata. Ali i poneko meni iz viđenja poznat išao je, stajao, sedeo (pre svega je sedeo). Kao da je stranac? Kao da je neko drugi. I bili poznanici ili neznanci, svejedno: po pravilu smo pozdravljali jedan drugog, konačno je to bilo pozdravljanje. Često su me pitali za put, i uvek sam znao šta je gde. Ili gotovo uvek. Ali ako u neki od

mesnih ćoškova ne bih bio upućen, i sebi i drugom pronašao bih put.

Sva ta tri dana posle mog povratka kući nijedanput nije bilo onog kloparanja helikoptera, koji su inače prebacivali državne goste s vojnog aerodroma na platou Il de Fransa do Jelisejske palate u dolini Sene, ili natrag. Nijedanput odande, sa tog mesta sletanja, nisu prolećnim vetrom ka „nama“ – tako sam nehotice mislio sada o sebi i svojim sugrađanima – dospeli fragmenti pogrebne muzike uz koju su se u normalno vreme iz državnih aviona istovarali kovčezi s vojnicima poginulim u Africi, Avganistanu, ili već negde, na počasno postolje, poznato kao „tarmac“, da bi im se odala počast u francuskoj otadžbini. Nebo, kojim su na srednjoj visini krstarile, krivudale, lepršale, svetlucale (prve laste) i šišale gotovo sve moguće ptice (neko sasvim drugačije šišanje, koje pritom nije bilo zakasneli godišnji dolazak sokolova i nekih uobičajenih grabljivica); a sem toga – opet neka odsutnost – nijednog orla u krivudavom letu, koji je inače svakog leta bio sam na praznom nebu, visoko u zenitu; naspram njega sam jedanput, jednog sasvim tihog podneva usred leta, zamišljajući da sam dole na tlu, i mimo tog predela, isto tako sâm, imao ni manje ni više nego

viziju, i to apokaliptičnu, manje-više viziju užasa: kroz vizir džinovskog orla, u poslednjoj preostaloj nebeskoj rupi na zemlji, bio sam poslednji čovek.

I – kako bih posle takvog sfernog prizora opet pod donovima osetio ovdašnji asfaltni put i kameni trotoar: da dodam i to da se svih tih dana nijedanput nije čula predjutarnja buka bacanja kanti za smeće, niti ono besprekidno tumbanje i tutnjanje, nego ako je i bilo buke, bila je sporadična, čas kao iza sedam sporednih ulica, pa na tri dobačaja kamenom, pa iza drugog kružnog toka, a onda, jedan-dva polusna potom, kanta pred vratima najbližeg suseda, onog koji u svome, u međuvremenu baš dugom životu odrasloga, nije, koliko znam, još nijednom izašao iz kuće niti otišao iz tog mesta: i ovde, kao i tamo pozadi, od tih malobrojnih drugačijih susedskih kanti za smeće, ni prasak, ni zvuk padanja – pri pražnjenju kao da je tu jedva i bilo nečega da se isprazni, svaki put jedva da se začuo neki kratkotrajan šum, pa šuštanje, gotovo zrikanje, poput nekog tajanstvenog zvonjenja; konačno, kao blago vraćanje na svoje mesto, možda i zahvaljujući onim osobitim mesnim đubretarima koji su pokatkad sa mnom pili piće u staničnom baru. Onda i nastavljanje slika iz polusna uštimovanih u dan.

Uvek mi je u životu ponovo dolazila u misao ona stara, manje-više biblijska povest o muškarcu koga je Bog ili tako neka viša sila šćepala za perčin i prebacila sasvim nekuda drugde – u drugu zemlju. Ali, za razliku od junaka te povesti koji bi, čini mi se, radije ostao gde je i bio, ja sam pak pozeleo da budem odvučen nekud daleko od svoga prebivališta, da me neka plemenita sila zgrabi otpozadi za perčin i poprečke kroz vazduh prebaci daleko, na neko drugo mesto. Samo bez prebivališta! Ništa bolje nego biti oteran iz ovoga sada i ovde!

Tokom tri dana pred polazak na put u osvetničku akciju gotovo satima sam se rukom vukao za kosu, ali ne da bih sebe podigao sa tla i zavitlao put horizonta, nego da bih se ukotvio i prizemljio, da bih tu, gde sam sada bio, stajao čvrsto na nogama i gde sam se, zahvaljujući čudu ili ne, konačno jednom osećao kao kod kuće. Kako sam samo svakog jutra, odmah po ustajanju iz postelje, cimao sebe za perčin, levom šakom, pa desnom, trzao se i tresao, jako, pa još jače, takoreći vršeći nasilje nad samim sobom – spolja gledano kao neko ko je na putu da sebi otkine lobanju – a ipak to osećao i kao dobročinstvo koje je postepeno, odozgo nadole, sve do butina, kolena, najmanjeg prsta na nozi, ispunjavalo čitavo telo, i

ne samo ono, i tiho po njemu tuklo, bubnjalo bez tona, onako kako je čvrstina tla iz časa u čas uvek ponovo bivala ugrožena.

Uz tu neobičnost – svakih nekoliko godina javljala se neka nova koja mi je, međutim, otvarala oči – išlo je i to što mi je preko noći, tu i tamo, neka od kuća, inače prazna tokom dve sedmice uskršnjih praznika, izgledala kao nastanjena. Svaki put sam se, prolazeći pored desetina spuštenih roletni i slično, kao po pravilu ili čak zakonu mesta, našao ispred neke kuće gde je bar jedan prozor, ako ne i svi, naročito oni u prizemlju, dopuštao pogled unutra, u dnevnu sobu i trpezariju. Time što su i zavese bile razmaknute, kao namerno, ta kuća je delovala, i bez postavljenih stolova, nekako gostoprimljivo, kao da poziva unutra: „Izvolite, moliću lepo, uđite!“ Pritom su se te prostorije svaki put ukazivale kao puste. I baš ta opustelost mamila je da se približiš, i otvarala je apetit, baš veliki. Bilo je nezamislivo da igde u svetlom prostranstvu takve kuće neko, vlasnici, gazda ili gazdarica, oboje ili čitava porodica na broju, iz nekog skrivenog budžaka nekoga špijunira, da li u obličju živog bića, ili kao neko sa ekrana. Osećao sam se, doduše, svaki put posmatranim, ali pogledom dobroćudnosti i predusretljivosti. Te kuće su bile samo

za trenutak puste; u idućem trenu već sam iz sasvim neočekivanog pravca bio prozvan na francuskom, nemačkom, arapskom (sve, samo ne *welcome!*). Na to i glasovi dece kao iz krošnje drveta visoko gore.

Jedanput, drugog ili trećeg – i privremeno poslednjeg – jutra po mom povratku, povratku kući, ispred jedne takve opustele „gostinske kuće“, u malenom prednjem dvorištu gde je trava rasla kao trava, a ne kao travnjak ili bilo šta slično, pušio se roštilj, improvizovan od gvozdениh šipki, utoliko i staromodan; sa dva kraja roštilja dizala su se dva stuba dima, tik jedan pored drugog; pritom se jedan dizao ka nebu klasično uspravan i ravnomerno svetao, dok je drugi dim, s drugog kraja roštilja, najpre polegao po tlu, isto klasično taman, čađav i gust, takav makar pre nego što krene uvis: da bi zatim, posle živahnog uvijanja pri tlu, protivno prepotopskoj storiji o bratoubistvu, taj drugi dim pronašao put uspravno gore ka nebu, najpre kao crnkasto dimljenje tamo-amo koje je onda prelazilo u jarkobelo paperje, što se moglo (gotovo) pobrkati sa onim poluprozirnim dimom iz roštilja marke *Cviling*; još neobičnije, i baš kao novost u svetu: ta dva dimna stuba su se gore susrela, neposredno pre nego što će postati prozirni i nestati u vazdušnom prostoru; čak su se,

za nekoliko trenutaka, još i spojila i preplitala, uvek iznova, onako kako su se odozdo sa roštilja dizale nove dimne rakete.

I gle: ko je to sada stupio iz te, na prvi pogled prazne kuće i pozvao me u baštu na gozbu, pa bila je to, u pratnji svog muža nekoliko koraka iza sebe, bivša poštarka, *la factrice*, već nekoliko meseci penzionisana, kao i njen muž, i on poštar, *facteur*, penzionisan već godinama. Još sam čuvao cedulju na kojoj je „naša *factrice* Anjes“ nama, stanovnicima tog kraja, saopštila da će „10. jula 20.. obići svoju poslednju turu“, „tournée“, biciklom; kada sam jedanput poverovao da sam taj papirić izgubio, doživeo sam to, iako sam u životu ne žaleći izgubio toliko toga, kao pravu nesreću – a onda se javio zračak nade, kada sam među svim papirima, i ne tražeći tu cedulju, naleteo baš na nju, ležala je preda mnom na stolu. I opet smo, sve do kasnog popodneva, jeli utroje u bašti; to dvoje bivših poštara pričalo je kako je njega iz Ardena na severoistoku Francuske i nju iz brdovitog jugozapadnog dela Francuske poštanska centrala premestila iz unutrašnjosti zemlje u oblast Pariza i Il de Fransa, kao nekvalifikovane seljake koji su, robusniji od velegrađana, bili pogodni za poštarske vožnje biciklom – tada, razume se, još

bez motora – i za bezbrojne uspone u široj okolini Pariza, kadri da pritisnu pedale u delovima regiona Il de Fransa, na jeziku biciklista, pa i Tur de Fransa, zvanim *faux plats*, „pogrešne ravnice“, zbog jedva приметnih nagiba koje su biciklisti i te kako osećali, i koji nikako nisu prestajali.

Iako je još bilo vremena do leta, taj jedan dan, uopšte sva ta tri dana, ostali su mi u sećanju kao najduži u toj godini: kao da će noć svaki put da pređe prirodnu granicu između dana i noći; kao da sunce „nekim čudom“ neće zaći, u svakom slučaju ne do mog saučestvovanja u sledećoj lokalnoj epizodi, pa onda u još jednoj, i još jednoj. Čak su i noći nastupale a da nisi osećao da se spušta mrak.

I gle opet!: roletne na kući dvoje komšija koji su, sada već pre deceniju, umrli brzo jedno za drugim, i dalje su, kao i tada, bile spuštene – boja, dobar rad majstora, još se nigde nije oljuštila – ali duž zapuštene bašte gde je tu i tamo, raskošnije nego pre, cvetala ruža, razvlačio se konopac za sušenje veša na kojem su visile samo dečje stvari, manje-više tamne boje, „sirotinjski“, govorilo se ranije.

I čuj: pored puteva, preko valovitih polja, kloparanje i škripa grana koje se na vetru taru jedna o drugu,